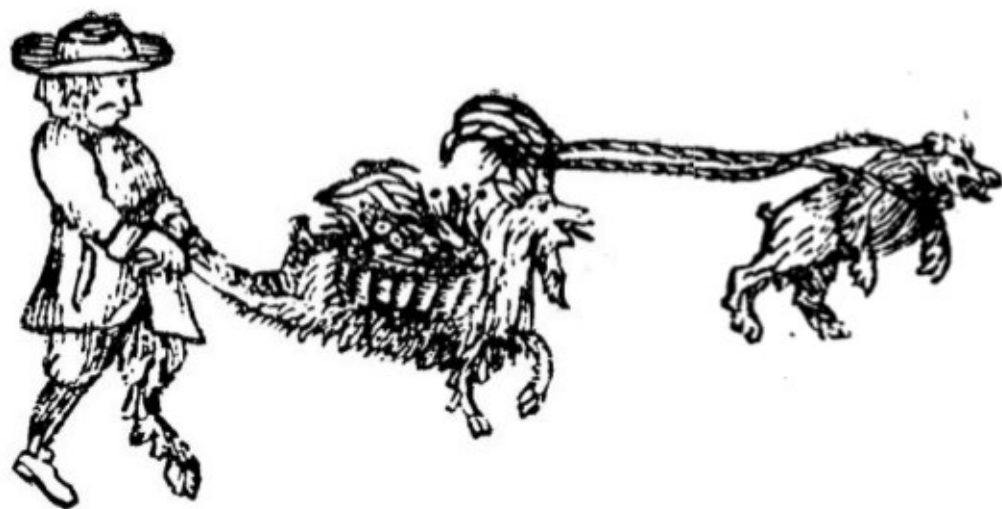

KRAKONOŠ

PRAVDIVÉ A NADMÍRU ŽERTOVNÉ,
ALE I STRAŠIDELNÉ PŘÍBĚHY,
KTERÉ SE UDÁLY V ČECHÁCH
A VE SLEZSKU

Paul Johannes
Praetorius

Paul Johannes
Praetorius

KRAKONOŠ

VOLVOX GLOBATOR

Paul Johannes Praetorius

KRAKONOŠ

Pravdivé a nadmíru žertovné, ale i strašidelné příběhy, které se udály v
Čechách a ve Slezsku

Přeložil a převyprávěl Jan Ort

Copyright © Jan Ort, dědicové, 2016
Copyright © VOLVOX GLOBATOR, 2016
978-80-7511-238-5

Vydalo nakladatelství & vydavatelství
VOLVOX GLOBATOR

Štítného 17, 130 00 Praha 3

<http://www.volvox.cz>

celkově jako 1070. publikaci

Přeložil, převyprávěl, doslov a ediční poznámku napsal Jan Ort

Odpovědný redaktor Michal Hrubý

Obálku s použitím dobové rytiny navrhla Olga Ludvíková

E-kniha pureHTML.cz

Vydání druhé, ve VOLVOX GLOBATOR první
Praha 2016

Adresa knihkupectví VOLVOX GLOBATOR:

Štítného 16, 130 00 Praha 3 – Žižkov

KRAKONOŠ JEDE NA SÁŇKÁCH

Před patnácti lety se přihodilo, že šlo šest lidí po Krkonoších a na rybníce (byl mezi vysokými skalami a naplněn dešťovou a sněhovou vodou) viděli Krakonoše jezdit vesele na sáňkách s vysoké skály dolů, třebaže rybník nebyl zamrzlý a nebyl na něm žádný led: Což vypadalo asi dost šprýmovně, jakkoli lidem asi u toho nebylo příliš dobře; měli strach, že se stane neštěstí, ale nepřihodilo se nic, poněvadž o věci nahoře ani nemluvili, ani o Krakonošovi se nezmínili. Teprve dole, když už sešli s hory, neboť si uvědomili, že všichni strašidlo nespátřili. Je z toho tedy vidět kromě jiných důsledků, že Krakonoš je určitě velmi šťastný, že může i bez sněhu a ledu sáňkovat po vodě a že se tím může podle libosti obveselovat, v kterou dobu se mu zachce. Ach, jaké by to bylo kýžené žrádlo pro chtivé sáňkaře, kterým často v zimě napadaný sníh a umrzlý led sotva stačí k oblíbenému obveselení.

KRAKONOŠ TRESTÁ ŠLECHTICE

V roce 1532 jeden šlechtic, pravý tyran a zběsilec, uložil svému poddanému či sedlákovi, aby mu dopravil svým povozem a svými koňmi z lesa neobyčejně velký dub, s pohružkou nejvyššího trestu a nemilosti, když to neučiní a jeho rozkaz nesplní. Sedlák viděl, že je mu nemožné vykonat rozkaz jeho šlechtice, a šel se sténáním a s velkým nářkem do lesa. Tu k němu přijde Krakonoš v lidské podobě a ptá se, co je příčina takového utrpení srdce a zármutku. Sedlák mu vypravuje postupně celou událost. Krakonoš mu řekne, ať je dobré mysli a bez starostí a jde zase domů, neb on sám jeho šlechtici a lennímu pánovi donese dub brzy a bez otálení na jeho dvůr. A sotva se sedlák řádně vrátil domů, vezme Krakonoš velký, hrozně těžký dub, i s jeho tlustými a těžkými větvemi, a hodí jej šlechtici před jeho dvůr a zavře a zatarasí mu kmenem a velkými, hroznými větvemi bránu tak, že ani nemůže vyjet a vjet; a ježto dub mezitím ztvrdl více než ocel, tak, že na žádný způsob a žádnou cestou nemohl být ani s největší silou rozbit nebo rozsekán, musel šlechtic z nevyhnutelné nouze na dvoře prolomit zdi a dát udělat a upravit ne bez velkých obtíží a nákladů novou bránu.

KRAKONOŠ OBCUJE SE ŽENOU

Žena jednoho obchodníka ve Slezsku měla už dlouhou dobu ve zvyku, že když její muž odcestoval za obchodem a byl nepřítomný, vpouštěla k sobě zvláštního milence a souložníka. Stalo se, že její muž kvůli obchodním věcem zase odcestoval dál za hranice země; tu přišel Krakonoš v podobě jejího obvyklého milence v noci k ní; a když dost užil rozkoše a úplně se nasytil, vzal na sebe ráno podobu straky, sedl si na sklep a rozžehnal se se svou souložnicí těmito slovy: To byl tvůj milenec a souložník a hned nato v mžiku letu, sotva domluviv, zmizel a později k ní už nikdy nepřišel.

KRAKONOŠ PRODÁVÁ PRASATA

Od jistých lidí mi bylo vypravováno, že Krakonoš si jednou udělal několik prasat či sviní, nevím z jaké matérie, a ty hnal na blízký trh a prodal je jednomu sedlákovi; ale pod podmínkou, že kupec nepožene prasata do vody. Ale co se stane? Jak se prasata pokálela v blátě, tu je sedlák přesto, nedbaje na zákaz, hnal k brodišti: Tu se pak zmíněná prasata proměnila v slaměné víchy a uplavala po vodě: Kupec tedy musel odejít se škodou; neb nevěděl, jak se to přihodilo nebo kdo mu prasata nabídl ke koupi.

KRAKONOŠ SE PŘESTROJÍ ZA ŠLECHTIČNU A SEDLÁKA

Před nedávnou dobou se prý stalo, že nějaký vznešený šlechtic jel na koni přes Krkonoše a měl cestu téměř už za sebou; zbýval mu jen malý kousek přes hory, tu konečně, ježto se schylovalo už k večeru, pomýšlel na to, že se zastaví v hostinci nebo šenkovně, která byla odtud asi čtvrt míle vzdálená. Co se však stane? Jak myslí na blízkou hospodu a pořád jede svou cestou, tu vidí ne příliš daleko před sebou jít jakousi šlechtičnu, krásně oděnou dámu, která měla u sebe na levé straně sedláka. Na tento pár přestrojených lidí (byl v nich skryt Krakonoš) se dívá šlechtic bez ustání, dílem kvůli domnělé krasavici, dílem kvůli nerovné dvojici, jak se mu zdá; nemůže z nich spustit oči a pořád jede za nimi, doufaje, že on a oni jsou na jedné a správné cestě a brzy se setkají v hostinci. A tato představa ho neopouštěla, čím více se blížil večer; a přece nemohl šlechtic ten pár dojet, ať popoháněl koně sebevíc: Ejhle, tu se přihodí, že panna šlechtična zajde za sedlákem do houští a tam zmizí; tu se však cválající šlechtic podívá před sebe dolů a spatří, že byl sveden na vysoký skalní útes; odtud pohlédl až na dno propasti, kam by byl spadl, kdyby byl jel ještě kousek dál.

Po této události si teprve uvědomil, že byl podveden a v poblouzněné neopatrnosti zaveden Krakonošem na scestí. A tak jen stěží unikl nebezpečí a teprve po dlouhé době se dostal do hostince.

KRAKONOŠ MLATCEM

Mezi jinými kratochvilnými historkami, do kterých se Krakonoš pustil, se přihodilo i toto: Že se totiž na čas proměnil v mlatce a v této podobě přišel k jednomu sedlákovi do stodoly, pravě: Jestli ho potřebuje, tak mu chce pomoci vymlátit obilí. Co se stane? Sedlák ho najme a oba se dohodnou, že sedlák neznámému Krakonošovi za žádanou námahu a místo denní mzdy dá s sebou na konec tolik zrní, kolik bude moci najednou dát do pytle; nato tluče Krakonoš vesele do obilí a pomáhá jeden den nebo více zdatně mlátit, dokud určená doba neskončí: tu si vyžádá Krakonoš obchod, a protože mu sedlák slíbil, že si může vzít s sebou tolik, kolik najednou unese, nabere do pytle celou stodolu i se sedlákem i s obilím na svůj hřbet, a ještě třicet bot; neboť, potud jsem to slyšel a nemohl od rozličných důvěryhodných osob už nic podrobněji vyzvědět; pročž jsem to jako svědomitý analista či historik nechtěl ve vypravování déle zkreslovat. Jistěže by se nějaký zvědavý člověk mohl nad tím pozastavit a zeptat se, co se z toho dále stalo. Jestli Krakonoš správně a bez podvodu odtud odešel a kam se s tím dostal. Jestli s tím snad putoval na svou Sněžku a tam dal obilí sedláka (o kterém jsme shora vypravovali) složit na hromadu.

KRAKONOŠ PŘIČARUJE NĚKOLIKA LIDEM KRAVSKÉ A VOLSKÉ HLAVY

Prý se v jisté době přihodilo, že se Krakonoš uchýlil do jedné opuštěné hospody a tam si počíнал jako znamenitý hostinský; v té době se stalo, že tudy cestovali rozliční vznešení lidé a na noc se tu ubytovali jako hosté. Zpočátku, když sem hosté začali přijíždět, bylo vidět jen málo skvělého: Ale v krátké době byly stoly prostřeny a na lavicích kolem dokola stály prázdné sudy a velké pařezy, v nich byly pípy, jak bývají obvykle v sudech. Dále ještě Krakonoš zakryl pěkně jedno okno jako skříň; pak ji otevřel a vyndával jednu mísu s jídlem za druhou a stavěl je na stůl: Jedna část byla studená, druhá ještě trochu teplá: A když to předložil, mínili hosté, že už je to všechno: tu tam jde znovu a přinese ještě více jídel. Tu se teprve začnou divit, odkud to výborné jídlo asi je a jak se ho může ve skříni tolik ukrýt. Ale mlčí a byli by rádi pili: Ptali se, jestli by nebylo něco k pití. Nepoznaný Krakonoš vzal hůl a tloukl na stěnu: Tu vyšel krásný jinoch, obléknutý a vyšňořený úplně jako Němec; ten měl dva zlaté poháry v ruce, na nichž stálo jméno a erb tureckého císaře: Šel k jednomu z prázdných sudů a začal čepovat dobré španělské víno, postavil je na stůl a dal jim ochutnat. Brzy zabouchal Krakonoš na druhou stranu stěny: Tu vystoupila pěkná panna, měla plný koš krásných, uměleckých zlatých a stříbrných pohárů, mezi nimiž jména a erby mnoha knížat: A obzvláště krále ve Francii a Španělsku a jiných vznešených prelátů, že se měli dost na co dívat. Tato dáma šla k suchému pařezu a začala čepovat dobré skvostné rýnské víno a dala ho hostům. Nahoře nad stolem vedla dřevěná rourka: Když někdo chtěl mít trochu vody, tu přidržel svou nádobu k rource, pak do ní tekla voda, pokud klepal na rourku: Ale nikdo nevěděl, odkud voda teče dovnitř; neb visela nahoře na niti. Nadto tu ležely ještě jiné sudy; z nich se pouštěla španělská, maďarská a jiná vína; ta však žádný z hostů nikdy neochutnal. Pak přinesl Krakonoš ještě více ze vzácných ptáků a

podivuhodných ryb; ty se ve Slezsku nenacházely. A když se hosté rozjařili, přicházeli rozliční jiní duchové v podobě muzikantů s veselým cechem; měli staré skřipky a vrzali na ně písně; brzy vzali jiné instrumenty a velmi se rozjařili; ba, byli tak veselí a rozdovádění, že ty podivné a kratochvilné kousky nemohou být všechny vypravovány. Když tak jedli, tu sáhl Krakonoš zase do skříně; a vytáhl všelijaké podivné plody, které rostou ve Španělsku, Francii, v Nizozemích, Arábii, Indii a Řecku, z nádherných, čerstvých kořenů a jiných pěkných bylin, které se mohou jíst a vychutnávat s chutí a půvabem: Ty byly hostům dílem známé, dílem neznámé. Také přitom byly všelijaké květiny a vonící krásné byliny, kterým se všichni divili. A když už byli dlouhou chvíli veselí, osmělí se jeden a řekne Krakonošovi: Pane hostinský! Prosim zdvořile, přece nám ukážete také nějakou kratochvilnou čertovinu. Krakonoš odpovídá a říká: Je toho dost pro tentokrát: On (host) toho viděl s ostatními pány dost; což všichni uznali a řekli, že kratochvíle bylo nadbytek. Ale onen host pokračuje a nechce popustit: prosí jen o jeden kousek k poháru před spaním. Tu pravil Krakonoš: Nech se stane. Brzy nato v mžiku dostane ten pán volskou hlavu s velkými rohy: právě jako takové zvíře. Ostatní páni se mu začnou smát a dělat si z něho žerty; to ho rozzlobí a chce odpovědět nadávkami: Začne tedy strašně řvát a bučet jako opravdový vůl; brzy chtěl vzít pohár do huby a pít; ale to také nemohl udělat: laloky u huby byly příliš velké; tu přinesl Krakonošův čeledín víno v sudu, takže se pořádně nachlastal; tak měli páni svou fantazii s volem a ze srdce mu přáli ten šibalský šprým. Mezitím se dostane křik až k ženě tohoto hosta; neboť se vedle ostatních druhů také zastavila u Krakonoše a jela za svým mužem: Ta se dozví, že její muž má volskou hlavu; jde rychle dovnitř a také všechno shledá; tu se pustila neslušnými slovy do Krakonoše a velmi ho proklínala; proč tak znetvořil jejího muže? Krakonoš odpověděl ženě dobrými slovy a poručil jí mlčet; totéž učinili i ostatní; ale bylo to nadarmo. Tu přičaroval Krakonoš ženě kravskou hlavu s jemnými rohy; tu byl smích ještě větší a žena chtěla udělat velký povyk, začla reptat, stejně i vůl: tu všichni viděli veselé posunky, jak se tváří a jak jim jejich čepičky vesele sluší. Při tomto počínání hosté konečně vespolek usnuli a prochrápali celou noc! Když druhého dne časně ráno

procitli, ejhle, tu leželi v pustině: A nepovažovali události předcházejícího dne za nic jiného než za sen. Avšak někteří si vzpomněli, že se jim tohoto žertu dostalo asi od Krakonoše.

KRAKONOŠ V ROLI LOUTNISTY

Stalo se roku 1542, že student Quasimodogenitus chtěl z kratochvíle putovat a jít přes Krkonoše: Cestou, aby si zkrátil čas, si úmyslně vzal do ruky loutnu a zahrál na ni (k potěše svého opuštěného miláčka) tu či onu milostnou písničku a šel v takových dobrých myšlenkách dost dlouhou chvíli: Co se však stane? Jak tak osaměle pokračuje v cestě, jde proti němu v podobě jiného studenta Krakonoš: A prosí ho, aby mu loutnu na chvíli předal, ať si také poslechne, co dokáže jeho muzika. Načež dá student nepoznanému Krakonošovi nástroj. Krakonoš hraje zpočátku velmi mile a půvabně: ale jak se cestou dál přiblíží ke stromu stojícímu u cesty, začne ukazovat své kousky, vyskočí ve velkém spěchu na strom, pokračuje sice v hraní, ale hraje nestydaté písně: Ubohý student nejenže se ulekne, zarmoutí, nýbrž se hněvem rozpálí a posílá Krakonoše ke všem čertům, právě: Ať mu zas pěkně vrátí loutnu, jinak že mu zahraje. Nato prý Krakonoš hodil kýženou loutnu na zem a k tomu připojil tak hrozný třesk, který budil zdání, že se loutna rozbila na tisíc kusů, ale, jak student viděl, byla nalezena nepoškozená.

Při téhle příhodě však šprýmařský Krakonoš brzy zmizel: A student se naučil cestovat skromněji: A tak místo milostné písničky začal hrát na své loutně křesťanskou píseň.

KRAKONOŠ VYMĚNÍ KONĚ A ŠAT

Jakýsi rytmistr si vyjel za švédské války na svém nejlepším koni a v nejkrásnějším oděvu úmyslně na hory, doufaje, že mu Krakonoš projeví svou přízeň, tedy, že si odveze pěkný klenot. Ujížděje v takových myšlenkách na koni, potká statečného kavalíra s ještě krásnějším koněm a oděvem; z toho měl rytmistr velkou radost. Dále takto přestrojený Krakonoš nebyl líný na slovo, nýbrž se v mžiku zeptal rytmistra, pravě: Bud' zdrav, bratře, odkud? Nevyměníme si koně a oděv? Rytmistr odpověděl: Nuže, přicházím ze Slezska a chci se zde trochu povесelit: Pokud se týče nabízené výměny pana bratra, jsem ochoten měnit. A nato se každý odstrojil, pak vyměnili oděv a koně: Krakonoš odjel stranou z cesty, rytmistr se však s radostnou myslí vrátil a začal shánět přístřeší: Sotvaže však sjel zase se Sněžky, tu zpozoroval, že má místo skvostného oděvu kolem sebe samé listí ze stromu, místo koně měl pod sebou velký klacek, takže jel jako nějaký holomek; za výměnu se ze srdce styděl a musel také požádat sedláka o lepší hadry na sebe.

KRAKONOŠ LAMAČEM BŘIDLICE

Když byl jednou svobodný pán Schaffgotsch se svými lidmi na Sněžce a předtím tu v těch místech lovil, podíval se prý jeden páže s kopce dolů a spatřil v hloubce horníka; ten měl před sebou velkou břidlicovou desku, kterou právě šťastně vylomil v jámě a celou ji vytáhl. To oznámil páže svému pánovi a ten požádal, ať se zeptá, kolik by onen kus břidlice stál, že on sám si chce dát z něho udělat stůl. Nato křičí sluha s hory dolů: Poslyš, horníku, za kolik prodáš tu břidlici? Tu se Krakonoš přetvařoval, jako když neslyší. Načež pak onen sluha otázku několikrát opakoval a tak dlouho to dělal, až se horník jednou podíval nahoru a rozmrzele řekl: Ať si tvůj pán dělá něco jiného. Když se to doneslo k sluchu svobodného pána, řekl prý: to je ten pravý. Samozřejmě to nemohl být nikdo jiný než obvyklé strašidlo, Krakonoš.

KRAKONOŠ ROZMETÁ KRÁVU

Že toto strašidlo chce svůj příbytek udržet pro sebe čistý a nezaneřádný nebo aspoň tu nestrpět nějaké nepohodlné dobytče, vyplývá z této historky: Anno 1556 má jeden šenkýř (nebo krčmář, jak mu Slezané říkají) dobytek pod horami; při pastvě se jedna kráva oddělí od druhých, zabloudí a postupně se vyšplhá na skály; dostala se až na Sněžku, kde Krakonoš prý přebývá v samotě: tu se Krakonoš na ubohé zvíře rozzlobil, v mžiku je zvedl do výše, shodil s hory a asi na tisíc kusů rozbil.

KRAKONOŠ CHYTÁ RYBY

Asi před čtyřmi roky putovalo pět plátenických tovaryšů přes Slezské hory; tu zpozorovali v dálce, jak nějaký černý mnich stojí ještě se čtyřmi jinými jeptiškami u rybníka a částečně podběrákem, částečně na prut vytahují z vody velké ryby, skoro jako telata velké, které strašidlo pokaždé drželo ve výšce a na všechny, kdo putovali kolem, křičelo: Pojďte, kupte si, jsou laciné! atd. Ale ti chasníci brzy zpozorovali úklady, šli svou cestou dál a nedali se zmást ani svést k posměšné odpovědi. Proto se jim nic nestalo a Krakonoš marně rozhodil svou síť na lidi.

KRAKONOŠ SE ROZHODNE BOJOVAT

V uplynulé třicetileté válce se prý stalo, že se dost velký počet císařských vojáků srotil a zamýšlel přejet Krkonoše: A tak se také stalo, že se dostali nahoru, doufajíce, že dostihnou švédské vojáky. Ale co se stane? Brzy spatří malou rotu domnělých Švédů; statečně na ně udeří, ti se však ani na okamžik nezdráhají utkat se zbraněmi s nepřítelem a rovněž (bylo to skryté dílo, když se Krakonoš jako voják s několika jinými přestrojenými duchy postavil na švédskou stranu) se pokusit o svou spásu. Nato se císařští dají barbarsky do boje, ubijí a upíchají všechny přestrojené jezdce, vyplundrují je, vezmou jim, na zem ubitým, všechny oděvy a pušky i s koňmi; a když způsobili takové zlodějství, ujížděli do svého dřívějšího obydlí: Rozdělí se o koně a tuto cizí kořist uvážou vedle svých koní v konírně a vedou koně ke žlabu. Ale ejhle, co se stane dál? Když si ti vojáci prohlédnou podruhé své koně, tu najdou přivázané otýpky sena; a místo uloupených oděvů a pušek našli staré hadry a klacky.

